

HE 121/2024 vp

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi uusiutuvien polttoaineiden käytön edistämistä liikenteessä annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Ehdotetussa laissa alennetaan jakeluvelvoitteen tasoa nykylainsäädäntöön säädetystä tasosta sekä ehdotetaan uutta joustomekanismia, jolla voisi kattaa osan jakeluvelvoitteesta. Lisäksi ehdotuksella pannaan täytäntöön EU:n RED III -direktiivi.

Hallituksen tavoitteena on tehdä Suomesta investointeja houkutteleva maa (PM Orpon hallitusohjelma, luku 6). Uusiutuviin polttoaineisiin liittyvien investointien osalta tämä vaatisi ennustettavaa ja vakaata energia- ja ilmastopolitiikkaa. Uusiutuvien polttoaineiden markkina perustuu sääntelyyn, koska uusiutuvat jakeet ovat pääsääntöisesti fossiilisia kalliimpia. Hallituksen esityksen (HE) ehdottamat muutokset jakeluvelvoitteeseen sekä uuden joustomekanismin luominen ovat ennakkoimatonta politiikkaa, joka lisää epävarmuutta yritysten investointiympäristöön ja voi vähentää yritysten halua investoida uusiutuviin polttoaineisiin. Myös polttoaineen loppukäyttäjien näkökulmasta hallituskausittain vaihtuva sääntely tuo epävarmuutta, niin kuljetusalan kalustoinvestointeihin kuin yksityisautoilijoiden autohankintoihin.

Ehdotetut muutokset jakeluvelvoitteeseen ja seuraamusmaksuihin sekä ehdotettu joustomekanismi ovat ristiriidassa Suomea sitovien päästövähennysvelvoitteiden kanssa. HE kasvattaisi liikennesektorin päästöjä; ilmastopaneelin mukaan jakeluvelvoitteen alentaminen sekä muut jakeluvelvoitteeseen ehdotetut muutokset johtavat siihen, että tieliikenteen päästötavoitetta ei saavuteta (Seppälä ym. 2024). Jos päästötavoitetta ei saavuteta, Suomi voi joutua paikkaamaan alijäämää ostamalla päästövähennysyksiköitä muilta mailta. Yksiköiden hintaan ja saatavuuteen liittyy paljon epävarmuutta; kustannukset voivat nousta korkeaksi ja ne kohdistuisivat suoraan julkiseen talouteen toisin kuin jakeluvelvoitteen aiheuttama kustannus, joka jakautuu polttoaineen kuluttajien kesken.

HE sisältää uuden joustomekanismin, jolla voitaisiin kattaa 5,5 prosenttiyksikköä jakeluvelvoitteesta. Mekanismi pitäisi sisällään taakanjakosektoriin kohdistuvia vaihtoehtoisia päästövähennystoimia, joiden tulisi olla lisäisiä eli sellaisia, etteivät ne olisi toteutuneet ilman joustoja, sekä pysyviä. Käytännössä lisäisyyden osoittaminen on vaikeaa, ja on olemassa suuri riski sille, että joustomekanismin puitteissa toteutettavat toimet eivät tuota lisäisiä päästövähennyksiä. Vähennysten tulisi myös olla riippumattoman todentajan varmentamia. Todentajien hakemuksien käsittelyyn, hyväksymiseen, raportointivelvollisuuksiin ja valvontaan liittyy huomattavia hallinnollisia kustannuksia. Ei ole perusteltua luoda uutta järjestelmää, jonka tuottamat päästövähennykset ovat kyseenalaisia sekä todennäköisesti kalliita raskaan hallinnollisen taakan takia.

HE esittää myös jakeluvelvoitteen noudattamatta jättämisen seuraamusmaksujen alentamista. Alemmat seuraamusmaksut voivat johtaa tilanteeseen, jossa toimijalle on kannattavampaa maksaa seuraamusmaksuja kuin täyttää lain edellyttämä jakeluvelvoite. Alemmat seuraamusmaksut siis heikentävät entisestään jakeluvelvoitteen päästövähennysvaikutusta ja lisäävät riskiä sille, että taakanjakosektorin päästövähennystavoitetta ei saavuteta.

EU-velvoitteen mukaisesti yleisesti saatavilla olevien latauspisteiden kautta jaeltu uusiutuva sähkö voidaan sisältää jakeluvelvoitteeseen. Uusiutuvan, liikenteeseen jaellun sähkön energiasisältö huomioidaan kolminkertaisena. Liikenteessä käytetyn sähkön sisällyttäminen jakeluvelvoitteeseen heikentää jakeluvelvoitteen vaikutusta päästövähennyskeinona. Jotta päästövähennysten saavuttaminen ei vaarannu, jakeluvelvoitetta olisi tarpeen nostaa liikennesähkön kulutusta vastaavalla määrällä. HE on tältäkin osin ristiriidassa päästövähennysvelvoitteiden kanssa.

Viitteet:

Seppälä, J., Liimatainen, H., Viri, R., Suomalainen, E., Ollikainen, M., Weaver, S., Markkanen, J., Ahlvik, L., Karttunen, M., Hänninen, O., Halonen, J. I. 2024. Tieliikenteen päästövähennystoimet ja niiden vaikutukset. Suomen ilmastopaneelin raportti 1/2024.

Marita Laukkanen
Tutkimusprofessori

Anna Sahari
Erikoistutkija